

CHWIŁA

Cena 60 hal.

Dziennik dla spraw politycznych, społecznych i kulturalnych.

PRENUMERATA:

Miesięcznie we Lwowie 10 K. bez dostawy do domu.

OGŁOSZENIA wedle umowy.

REDAKCJA, ADMINISTRACJA I EKSPEDYCJA

— LWÓW, PASAŻ HAUSHANA. L. 1.

Ankieta

w sprawie polsko-żydowskiej.

(Gzwarty dzień.)

Usłyszeliśmy dzisiaj kilka nowych, niezawodnie skutecznych recept pp. asym latorów, przeciw chorobie zwanej: kwestią żydowską. Optymizm tych panów w zawody iść może chyba z ich nawońścią. Przyznając, że asym lacya stała się obecnie na martwym punkcie, zaklina się jeden, że byle tylko znikł w zupełności antysemityzm; przyrzeka sobie drugi, że byle tylko społeczeństwo polskie zanęchało walki gospodarczej przeciw Żydom; pociesza się trzeci, że byle tylko raz wreszcie Polacy sami zechcieli usunąć szranki dzielące ich od Żydów, a wówczas zaraz asymilacya Żydów zakwitnie bujnym kwieciem, które zdławi w zarodku chwast narodowościowy, dziś na ogurze życia żydowskiego się panoszący.

Chcieliśmy się obejść bez ironii, bo to sprawa zbyt ważna, aby ironicznie ją traktować. Ale uśmiech powstrzymać się nie da. Czego chcą właściwie ci panowie? Czy rzeczywiście ludzą się, że ich argumenta zdorają przerobić z gruntu całą tendencję rozwoju społeczeństwa polskiego i żydowskiego? Czy sądzą, że rozwojem społeczeństw kierują tylko wyłęgłe przy ciepłym piecyku oportunistyczne teoryjki?

Jakim zgryztem musiał się w ich sercach ozwać głos narodowego demokracji Dra Pierackiego, który im gorzką pigułkę anty i a semityzmu podał wpa wadzie, dla łatwiejszego strawienia, w opłatku antysemitycznym, ale przez to nie zlagodził wcale sprzeczności między poglądem polskiego polityka reprezentującego opinię polską a utopijnymi kontemplacyami o statnich mohikanów asymilacyjnych.

I nasza praca jest ciężka, panowie asymilatorowie! Ale spełniamy ją przynajmniej dla jasno określonych pozytywnych celów z podniesieniem w górę czołem. My nie zatamujemy się w kryzysach dla uniknięcia ciosów Dra Pierackiego. A wy? Dajcie sobie sami odpowiedź:

Obrady miały następujący przebieg:

Po otwarciu posiedzenia przez przewodniczącego dr. Stahla zabrał głos

dr. Samuel Herschtal

imieniem P. P. S. D. Asymilacya — zdaniem jego — ma w Polsce widoki powodzenia, takie same jak w krajach zachodnio-europejskich, jeśli się stworzy dla niej podobne warunki, jakie tam istnieją. Odrębność Żydów, która w wiekach średnich znajdowała swe uzasadnienie w gospodarczych stosunkach usiupić musi w miarę rozwoju kapitalizmu, zbliżeniu się i zespoleniu ich z otaczającym społeczeństwem. Dawniej przy gospodarce naturalnej, zamiennej, Żydzi byli w społeczeństwie jedynymi przedstawicielami systemu kapitalistycznego; podczas gdy obecnie odrębność ich w sposobie życia i zarobkowania zanika a tem samem zaciera się różnica pomiędzy nimi a otoczeniem. Ten rozwój po tera asymilacyę prawną a co za tem idzie asymilacyę kulturalną. Asymilacya ta na zachodzie już się finalizuje. W Polsce atoli proces ten jest po wolniejszy, gdyż prócz opóźnienia w rozwoju ekonomicznym stanęły asymilacyi na przeszkodzie: zbyt wielka ilość Żydów, niski stopień oświaty obu społeczeństw, wpływy starających się siac nęgodę mocarstw zaborczych i wreszcie nowopowstały ruch narodowo żydowski. Pierwszą przeszkodę tę, zbyt wielką ilość Żydów

W dniu otwarcia Sejmu polskiego.

Dziś zbiera się w Warszawie po 128 latach przerwy, pierwszy konstytucyjny Sejm wschrzeszonoj do samodzielnego życia państwowego Polski. Po przeszło stuletniej niewoli spełnili się wreszcie idee wyzwolenie me syjanizmu polskiego.

W gruzy rozpadły się państwa, które zdławić chciały żywy organizm narodu polskiego; cyniczne „point de reveries“ zamarło na ustach, które je wyrzekły — a złota nić Seimu czteroletniego, pizcietą ongiś brutalną ręką zaborców snuć się poczyna na nowo.

W ciągu dziejów porozbiorowych z dumą wskazywała myśl polityczna Polski na szczytne tradycje Wielkiego Sejmu z kulinującą Konstytucyą 3 Maja, której treść ideowa „wolność i równość“ wszystkich obywateli państwa, pierwsza w Europie dała w drodze ustawodawczej wyraz duchowi czasu; złotemi głoskami zapisała historya porozbiorowa Polski nazwiska piastunów ustawy majowej Małachowskiego, Kollataja, Czackiego, Ign. Potockiego i wielu innych.

Czy górne hasła, które głosił Sejm gñający Polski, staną też u kolebki Konstytuany odradzającego się państwa?

usunie emigracya, dalsze zaś przeszkody znikną w miarę rozwoju kultury. Ruch narodowo-żydowski wywołał jako reakcyę w społeczeństwie polskiem: antysemityzm. Te przeszkody spowodowały, iż asymilacya stanęła na martwym punkcie, przez co ruch nacjonalistyczny się wzmoćnił. Dzisiejsze objawy sił ruchu narodowego wśród Żydów są jednak w wielkiej części tylko pozorne, a w części przemijające, gdyż wywołane chwilowymi namietnościami.

Wynik wyborów w Krakowie przemawia raczej przeciw nacjonalistom żydowskim, aniżeli za nimi. Głosowało wprawdzie za nimi około 12,000 wyborców; ponieważ jednak Żydzi stanowia w tym okręgu 25% wyborców, czyli mają z ogólnej liczby 165,000 głosów około 35,000 uprawniających do głosowania, przeto cała ilość tych Żydów, którzy bądź to za niesyonista głosowali, bądź też od głosowania się wstrzymali, uważana być musi za usposobiona antynacjonalistycznie*).

Asymilacye Żydów uważa mowca za korzystną dla obu społeczeństw, zwłaszcza ze względu na interesa proletaryatu chrześcijańskiego i żydowskiego. Jako Polak w m. nie stawia żadnych postulatów do narodu polskiego, odnośnie zaś do Żydów narodowych uważa za wskazane udzielenie im pełnego równouprawnienia, jednak sprzeciwia się wszelkiej autonomii i udzieleniu Żydom praw mniejszości, a uważa nawet o rebrne szkolnictwo żydowskie za szkodliwe. Jego zdaniem demokratyczny rozwój Polski rozwiąże kwestyę żydowską.

Inż. Artur Haskler

również członek P. P. S. D. konstatauje zaostre nie się stosunek polsko żydowskiego w ostatnich czasach, żąda uznania narodowości żydowskiej

Odpowiedzi na to pytanie oczekuje w tej historycznej chwili wszystek lud, zamieszkujący polskie rubieże — a nie w ostatnim rzędzie przeszło dwumilionowa ludność żydowska. Sejm czteroletni, pierwszy wśród ciał prawodawczych Europy, podjął kwestyę równouprawnienia Żydów w Polsce. Dziś obywatelstwo i zupełne równouprawnienie Żydów wsiątko w ustroj wszystkich cywilizowanych państw świata. Carat będący ostatnią reakcyą na tem polu — runął. W nowo powstałych państwach, naród czesko-słowacki zapowiedział spełnienie wszystkich postulatów narodowych Żydostwa.

W rozpoczynającym dziś swe obrady Sejmie polskim zasiadzie 9 przedstawicieli narodu żydowskiego. Po raz pierwszy naród polski do wie się bezpośrednio z ust rzeczywistych zastępców ludności żydowskiej, z którą od wieków dzieje jego w doli i niedoli były związane — postulatach Żydów.

Ludność żydowska Polski i całego cywilizowanego świata, oczekuje z naprężeniem sprawiedliwego rozwiązania kwesty żydowskiej w Polsce.

tudzież stworzenia katastrof narodowego dla Żydów i zapewnienia im procentowego udziału w wszystkich urządach.

Mowca sprzeciwia się zakładaniu szkół wznaniowych z wyjątkiem szkół ludowych; na ostatnie godzi się o tyle, o ile tego wymagały względy pedagogiczne. Wnioski swe traktuje jak prowizoryczne na przeciąg lat kilku, gdyż sądzi, że za lat kilka inaczej może przedstawiać się b dzie w Polsce sprawa żydowska; Emigracyę i większą skalę do Palestyny uważa za niemożliwą ze względu na panującą tam stosunki gospodarcze i sądzi, że prąd emigracyjny zwróci się na Wschód do Ukrainy i Rosyi. W końcu poruszył mowca kwestyę dzisiejszej neutralności Żydów w sporze polsko ukraińskim i uważa stanowisk Żydów za uzasadnione ze względu na charakter tej wojny jako domowej i na represalia, jakich się chwyciła strona, przeciw której by Żydzi wsiąpiłi.

Dyrektor Herman Feldstein

konstatuje, że dla uregulowania, sprawy żydowskiej miarodajną jest w pierwszym rzędzie polska racya stanu i tylko w jej granicach nastąpić może zaspokojenie aspiracyi żydowskich. Żydzi na rodowi grawitacyę ku Palestynie chcą być w Polsce, obywatelami z, prawem, wypowiedzenia podczas gdy Polacy w m. o emigracyi nie myślą. Narodowy przeocząją, że asymilacya Żydów idzie niepowstrzymanym pędem naprzód. Mowca wstrzymuje się od wypowiedzenia swego ostatniego poglądu na sprawę; w myśl polski racyi stanu traktować będzie żądania narodowe Żydów w komisji wybranej dla zbadania przetożonych postulatów.

Prof. Jakob Geschwind

zwraca się przeciw twierdzeniu, jakoby kazdy asymilator miał odrębny program. Zdaniem jego istnieją w obozie asymilacyjnym dwa kierunki, to jeden skrajny polsko-nacjonalistyczny, nie czający się z istonym rozwojem a drugi umiarkowany, biorący wzgląd na faktyczne stosunki wśród Żydów panujące. Podirzymuje zapamiętanie, Żydzi nie są narodem w teoretycznym słownoznaczeniu, gdyż nie mają ani języka, ani swoistej kultury współczesnej. Język żydowski jest tyli

*) Powyższe twierdzenie: dra Herschtala ma się z istonym stanem rzeczy. W okręgu krakowskim stanowia Żydzi nie 25%, lecz około 10% ogólnej sumy wyborców, co czyni około 17,000 głosów. Jeśli zatem ogólna przy wyborze około 16,000 głosów żydowskich, to przjąć można, że prawie wszyscy Żydzi do głosowania uprawieni, faktycznie. Wobec tego cała argumentacya dra Herschtala opierająca się na cyfrach załudnienia samego tylko Krakowa — bez okręgu — okazuje się tendencyjną i z tego partyjnego punktu widzenia zupełnie niezrozumiałą. (Przyp. Red.)